

Växter som idé och tanke

Människan har odlat i tusentals år. Men odlande har inte bara handlat om nytta utan också återspeglat olika slags idéer och tankar. Trädgårdarnas uppbyggnad har varit uttryck för religiöst tänkande, de har reflekterat renässansens beundran för antiken, de har varit en del av den vetenskapliga revolutionen och de har uttryckt barockens aritmetiska tänkande kring naturen. Detta kan ni läsa om i **Julia Donners** text om trädgårdarnas historia. Liksom trädgårdar har också vårt tänkande kring medicinalväxter en mångfacetterad historisk, kulturell och medicinsk kontext. Vad innebär det då vi idag vill skapa en trädgård med gamla medicinalväxter? **Håkan Tunón** visar att en sådan strävan ofta är mer mångbottnad än man kunde tro.

Den vetenskapliga revolutionen var en tid då tänkandet kring naturen förändrades radikalt. Naturen blev ett objekt att iaktta och beskriva i systematiska termer. **Carl von Linné** var verksam vid en tid då den vetenskapliga revolutionen redan fått stort inflytande. Men att iaktta naturen som objekt var trots detta inte så enkelt som man kunde tro. **Carina Nynäs** berättar om Linnés

Ylva Gustafsson är chefredaktör för Ikaros och forskare i filosofi vid Åbo Akademi.

arbete med att klassificera växter. Svårigheterna var såväl begreppsliga som konkret materiella. Eftersom vissa naturvetenskapliga begrepp, som till exempel begreppet mutationer, inte ännu fanns under Linnés tid innebar det att han inte heller kunde se vissa fenomen i de växter han beskrev. Den begreppsliga blindheten berodde också på att det var svårt för honom att ifrågasätta sina egna förutfattade meningar som präglades av kyrkans läror om naturen. Men det var inte bara begreppen och kyrkans läror som satte käppar i hjulen för Linné utan också naturens *märklighet*. Att naturen är märklig gäller ännu idag. **Carl-Adam Hæggström** tar sig an en av dessa naturens märkligheter i sin studie av jordstjärnan. **Goethe**, som levde några generationer efter Linné, under en ganska annorlunda idéhistorisk tid, studerade växters och djurs *morfologi*, d.v.s. läran om organismers form och uppbyggnad. Goethes strävan att se likheter i naturen ledde honom till tanken om en "urplanta". Goethes tankar om urplantan kom att ha stort inflytande inom en mängd olika humanvetenskapliga områden så som pedagogik, språkfilosofi, vetenskapsfilosofi med mera. Vad detta slutligen är för en planta får ni läsa om i **Olli Lagerpetz** text.

Idag lever vi i en tidsålder som kan beskrivas med begreppet *antropocen*, en tid då människans verksamhet på djupgående och också katastrofala sätt påverkar jorden. Den globala uppvärmningen är ett exempel, förlusten av biologisk mångfald ett annat. Men den antropocena tidsåldern visar sig inte bara i form av naturförstörelse och urbanisering utan också i hur vi talar om, beskriver och tänker kring naturen. Så kan vi till exempel tala om en skog som en "resurs" och som "nyttig", eller som "värdelös" och "förstörd". Men också begrepp som "urskog" eller "naturreservat" är uttryck för det antropocena, för vårt sätt att sätta ett värde på naturen. **Theresé Engvall**, **Flora Hajdu** och **Linda Engström** visar hur idén om klimatkompenserande trädplantering till stor grad präglas av ett nyttotänkande där stora internationel-

la bolag avgör vad som menas med "nytta". För den lokala befolkningen innebär de stora "nyttiga" klimatkompenserande trädprojekten sällan något positivt, vare sig klimatmässigt eller ekonomiskt.

Vår antropocena tidsålder präglas också av ett tänkande kring naturen som tar formen av motsatser. Motsatsen till den "nyttiga" naturen blir den "onyttiga" naturen. **Be Nordling** reflekterar kring den onyttiga naturen som inte passar in någonstans, naturen som ligger utanför, i marginalerna, rännstenarna, dikesrenarna. En annan motsats till den "nyttiga" naturen är idén om den "orörda" naturen. **Arwen Rosenberg-Meereboer** frågar vad vi menar med "orörd natur" och vad det kan betyda att beröra naturen eller att beröras av naturen. Ytterligare en motsättning är den mellan den "orörda" naturen och den konstgjorda naturen. I takt med att naturförstörelsen tilltar kan man också se en tilltagande mängd konstgjord natur. Idag byggs enorma konstgjorda öar, skidbackar inomhus, med mera. Den konstgjorda naturen breder också ut sig i mindre skala i form av plastväxter. Man kunde tycka att allt detta är lika konstgjort som då vi bygger trädgårdar och parker och odlar krukväxter inomhus. Men här finns kanske ändå skillnader. Vad handlar denna längtan efter en konstgjord natur om? Vad visar det om oss? Det här skriver **Maria Balaska** om i sin text.

I den sista texten i detta nummer berättar **Henry Pihlström** om paleontologen **Björn Kurténs** forskning kring utdöda djur. Kurtén skulle ha fyllt 100 år i år och vi på tidskriften *Ikaros* är glada över att få lyfta fram hans forskningsgärning. Liksom hos Linné och Goethe kan man i Kurténs forskning se hur han brottas med att försöka förstå vad det är han ser. Vad är det han ser då han hittar enorma högar av gamla fossila ben i grottor? Varför ligger de där?

I och med detta nummer byter tidskriften *Ikaros* chefredaktör. Redaktionen tackar **Christoffer Steffansson** för sitt mycket fina arbete med *Ikaros*. **Ylva Gustafsson** tar över som chefredaktör.